MHe 22.10.2020

Eduskunnan kunta- ja terveysjaosto

Asia: HE 146/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021,
Teema: Terveysalan kasvustrategian toimeenpano

Taustaa ja tilannekuva kasvustrategiasta

Terveysalan kasvua ja uudistumista edistetään vuonna 2014 julkistetulla Terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategialla, jonka toimeenpanoa ohjataan kolmen ministeriön (TEM, OKM, STM) sekä rahoittajien (Business Finland, Suomen Akatemia) yhteistyönä. Strategia tähtää kilpailukykyisen toimintaympäristön systemaattiseen kehittämiseen, terveysalan investointien lisäämiseen ja alan talouskasvun aikaansaamiseen. Terveysalan kasvustrategian toimeenpanolla luodaan myös mahdollisuuksia yksilön parempaan terveydenhuoltoon ja sosiaali- ja terveyssektorin toiminnan tehostamiseen. Strategian toimeenpanemiseksi Sipilän hallitus julkisti 14.6.2016 Terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian tiekartan, Yhteistyötä ja työnjakoa, vuosille 2016–2018. Se täsmensi vuonna 2014 julkistetun kasvustrategian toimeenpanoa Sipilän hallituksen kärkihankkeiden ja painopisteiden mukaiseksi. Kasvustrategian tiekartalle tehtiin väliarviointi 2019 TEMin toimeksiannosta ja Owal Group'in toimesta. Raportti löytyy TEMin sivulta ja siinä on arvioitu tiekartan toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä esitetty kehittämisehdotuksia jatkolle. Rinteen hallituksen kesäkuussa julkistetussa hallitusohjelmassa, Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta, terveysalan kasvustrategian tiekartan toimenpiteitä jatketaan päivittämällä tiekartta vuosille 2020-2023 ja varmistamalla jo aloitettujen toimenpiteiden loppuun saattaminen. Tiekartan päivitys aloitettiin 2019 tavoitteenaan julkistaa se keväällä 2020. Koronan takia julkistus siirtyi syksyyn 2020.

Terveysalan digitaalinen transformaation uuden tiekartan keskiössä

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2021 on laadittu poikkeuksellisissa olosuhteissa. Korona-epidemian puhkeaminen on ajanut kansainvälisen talouden taantumaan, jonka arvioidaan johtavan myös Suomen bruttokansantuotteen huomattavaan supistumiseen vuonna 2020. Suomen kaltaisen pienen ja vientivetoisen avotalouden näkökulmasta olemme tärkeällä talouskehityksen vedenjakajalla. Koronakriisillä on ollut suuri vaikutus terveystoimialalle ja tuonut paineita etenkin palvelujärjestelmälle. Toisaalta koronakriisi on edistänyt terveysalan digitaalista transformaatiota nopeuttamalla ajasta ja paikasta riippumattomien ratkaisujen kehittämistä ja käyttöönottoa niin Suomessa kuin maailmallakin. Koronakriisin myötä Suomeen on käynnistynyt merkittävää suojavälinetuotantoa, se on nostanut esille kotimaisen lääke-/ja rokotetuotannon merkityksen sekä avannut uusia kansainvälisiä markkinoita mm. diagnostiikka- sekä hygienia -alan yrityksille.

Digitalisaatiolla ja datan määrän huimalla kasvulla on merkittävä vaikutus terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoimintaan sekä SOTE-palvelujärjestelmään. Päivitetyssä tiekartassa on terveydenhuollon digitalisaatio huomioitu entistä vahvemmin. Keskeisiä terveysalaan vaikuttavia nousevia teknologioita ovat muun muassa tekoäly, robotiikka, geeniteknologia, sensoriteknologiat & esineiden internet, 5G, virtuaalinen ja lisätty todellisuus sekä lohkoketjuteknologiat. Terveysala on yksi maailman nopeimmin kasvavia toimialoja ja ennusteiden mukaan pelkästään digiterveyden globaali markkina on kooltaan yli 200 miljardia euroa vuoteen 2023 mennessä ja mm. etämonitorointi- ja analytiikkaratkaisujen sekä digiterapioiden yleistyessä. Suomesta löytyy teknologista osaamista digitaalisten ratkaisujen kehittämiseksi ja alan yritykset ovat kansainvälisestikin edelläkävijä monella sektorilla. Digitalisaation ja globalisaation kaltaiset muutosvoimat lisäävät kilpailua TKI-voimavaroista ja korostaa erikoistumisen tarvetta. Terveysalalle on tullut uusia toimijoita alan ulkopuolelta, josta osoituksena on mm. useiden kansainvälisten teknologiajättien panostukset hyvinvointi- ja terveysalan tekoälyn kehitykseen. Globaali kilpailu keskeisistä TKI-voimavaroista, kuten tutkijoista, start

up -yrityksistä ja muista huippuosaajista kiihtyy ja Suomen tulee varmistaa, että olemme kilpailukykyisiä näillä markkinoilla.

Talouden epäjatkuvuuskohdassa arvoverkot muuttavat muotoaan ja markkinaosuuksia jaetaan globaalisti uudestaan. Lähiaikoina tarvitaan uudistumisen kannusteita, ja vienninedistämisen palveluja, jotta yrityksillemme turvataan parhaat mahdolliset lähtökohdat menestykseen, kun epidemian akuuttivaihe väistyy ja siirrymme uuteen normaalin.

Vaikka korona-epidemia muokkaa parhaillaan rajusti toimintaympäristöämme, se ennen kaikkea kiihdyttää uudistumistarvetta, jonka kohtaisimme joka tapauksessa. Hyvinvointimme perustana oleva talouskasvu selittyy tutkitusti lähes kokonaan aineettomilla investoinneilla, joilla uudistetaan elinkeinojamme ja pidetään ne elinvoimaisina muuttuvassa maailmassa. Ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä talouskasvu, korkea työllisyys, vahva valtiontalous ja häiriötilanteista toipumista nopeuttava talouden muutosjoustavuus edellyttävät, että Suomi asemoituu pysyvästi yhdeksi osaamis- ja innovaatioinvestointien johtavista maista maailmassa. Suomella ei ole varaa säästää tulevaisuusinvestoinneista.

Talousarvioesityksen määrärahat kasvustrategian toimenpiteisiin

Talousarvioesityksessä on esitetty erikseen Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla Terveysalan kasvustrategian tukemiseen

- Jo käynnistyneet kansalliset osaamiskeskittymät sekä genomikeskus ehdotetaan yhteensä 5 milj. euron määrärahaa.
- Vuonna 2020 käynnistyneen uuden sosiaali- ja terveydenhuollon tietojen käyttöä hallinnoivan lupaviranomaisen FinData toimintaan ehdotetaan 3,2 milj. euroa.
- Lääkeasioiden tiekartan toimeenpanoon ehdotetaan 5 milj. euroa

Business Finland kuten ei myöskään Suomen Akatemia ole esittänyt talousarvioon erillistä rahoitusta kasvustrategian jalkautuksen toimenpiteisiin mutta tulee edistämään rahoituksen suuntaamista strategian painopisteiden tutkimus- ja innovaatiotoimintaan normaalien rahoitusinstrumenttiensa ja myöntövaltuuksiensa puitteissa. Business Finlandilla on käynnissä kaksi kasvustrategian aikana käynnistynyttä innovaatio ja vienninedistämis -ohjelmaa, Yksilöllistetty Terveys ja Smart Life Finland, jotka toimivat keskeisinä alustoina kasvustrategian tiekartan edistämisessä.

Talousarvioesitys sisältää kuluvaan vuoteen verrattuna yhteensä noin 94 milj. euron leikkauksen Business Finlandin kautta elinkeinoja uudistavaan budjettirahoitukseen[1]. Talouden toipumisen ja kasvu-uralle palaamisen kannalta kehityksen suunta on erittäin huolestuttava, ja tuo haasteita myös terveysalan kasvustrategian tavoitteiden saavuttamiselle.

Suomen erityinen uuden kasvun mahdollisuus liittyy vastuulliseen ja kestävää kehitystä tukevaan liiketoimintaan sekä digitaalisen murroksen tarjoamiin mahdollisuuksiin. Globaali kysyntä näiden alojen ratkaisuille on valtava, joten vientikelpoisten ratkaisujen tukemiseen käytetyt eurot on mahdollista saada moninkertaisesti takaisin vientituloina. Kestävän kasvun elementit ovat jatkossa entistäkin näkyvämmin esillä myös Business Finlandin tavoitteissa ja toimenpiteissä.

Tutkimukseen, osaamiseen ja innovaatiotoimintaan tehtyjen panostusten taloudellinen vaikutus ratkaistaan lopulta avoimessa kilpailussa globaaleilla markkinoilla. Korkealaatuisen osaamisperustan sekä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan tulee Suomessa yhdistyä saumattomasti maailmanluokan liiketoimintaosaamiseen, kansainvälistymispalveluihin ja viennin rahoitukseen. Palvelu- ja kannustejärjestelmän tulee olla kokonaisuutena

[1] Tarkastelussa ei ole otettu huomioon vuoden 2020 lisätalousarvioissa korona-viruksen aiheuttamiin häiriötilanteisiin kohdennettua erityisrahoitusta ja sen toimeenpanon rahoitusta, joka käytettään Business Finlandin tavanomaisesta rahoituksesta poikkeavin kriteerein.

kunnossa. Hallituksen tavoite Suomen t&k-panostusten nostamisesta 4 prosenttiin BKT:stä edellyttää aitoa lisäystä tutkimus- ja innovaatiotoiminnan julkiseen rahoitukseen.

Business Finland lausuu, että lisätalousarvioissa esitetty kasvustrategialle erikseen kohdennettu rahoitus STM:n hallinnonalalla on perusteltu. Tämä STM:n hallinnonalan erillisrahoitus kohdistuu kuitenkin vain osaan tiekartan toimenpiteistä ja on erityisen tärkeää, että muut rahoittajat ja eri hallinnonalat, kohdentavat resurssejaan terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategian toteuttamiseen. Vaikeina taloudellisina aikoina on syytä hyödyntää kaikki avautuvat mahdollisuudet tulevan kestävän kasvun turvaamiseen. EU:n elpymisrahastosta odotetaan Suomen talouteen jopa kolmen miljardin euron piristysruisketta. Suomen kannattaakin nyt tavoitella edelläkävijyyttä myös terveysalalla ja asetetaan rima riittävän korkealle, jotta ollaan EU-maiden joukossa se, joka käyttää eniten ja tuloksellisimmin elvytysrahaa elinkeinojen rohkeaan uudistumiseen ja viennin kasvattamiseen.